

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

AZ 1902. ÉV I. NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványok osztályának* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 2245, ajándék útján 200, vétel útján 260, összesen tehát 2705 darabbal gyarapodott. Ezen felül köteles példány czimén beérkezett 2143 gyászjelentés, 253 alapszabály, 40 perirat, 164 körlevél, 445 műsor, 305 hivatalos irat, 407 zárszámadás, 988 falragasz, 2580 hírlap, 1247 vegyes, összesen 8332 darab aprónyomtatvány.

Vételre fordított 1817 korona 67 fillér és 46 lira.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: Áldásy Antal, Balaton-bizottság 3 drb., Becker Ágost, Benesch Ágost Wien, Budapesti Tagblatt szerkesztősége, Buday Sándorné, Csaplár Benedek, Darvas Aladár New-York, Direction de la Chronique de France Auxerre, Érseki egyházmegyei hivatal Eger, Érseki egyházmegyei hivatal Kalocsa, Farkas Sándor Szentés 10 drb., Fodor A. Grác, Herczegprimási iroda Esztergom, Horváth Géza, Incze Henrik, Izr. m. irodalmi társulat 2 drb., Képviselőházi iroda 28 drb., Klein Gyula, Koncz József, Kornis Elemér; Kozma Bernát, Königl. Univers. Bibliothek Uppsala 2 drb., Külügyminiszterium Wien, Láng József Nagyvárad, Letschworth W. New-York, Magyar kir. Földtani intézet, Magyar Könyvszemle szerkesztősége 5 drb., M. kir. orsz. meteorológiai és földtani intézet 3 drb., M. kir. államvasutak, M. kir. központi statisztikai hivatal 2 drb., M. Tud. Akadémia 14 drb., Mangold Gusztáv 3 drb., Máramaros iparfejlesztő bizottsága Máramaros-Sziget, Maszák Hugó 6 drb., Melich János 4 drb., Olasz közoktatásügyi miniszter Róma, Pancera István, Pannon-

halmi Főapát, Pénzügyi Hirlap szerkesztősége, Petrik Géza 13 drb., Rippel-Rónai 2 drb., Rubinnai Alfonzo Bologna, Smithsonian Institution Washington 59 drb., Statistische Central-Commission Wien 4 drb., Szalay Imre, Székely Nemzeti Múzeum S.-Szt.-György, Téglás Gábor Déva, Tud. egyetem Rektora Kolozsvár, Zarándy A. Gáspár.

A nevezetesebb szerzemények közül megemlítjük a következőt: Breithor Elias. Das gute theil der Kinder Gottes. Lőcse, 1691. E kis nyomtatványt Szabó Károly csak *Klein Nachrichten*-jei után ismerte.

A könyvtár helyiségeiben 7441 egyén 18146 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 716 egyén 1087 kötetet használt.

Az elmúlt negyedévben 1942 mű osztályoztatott, a melyekről összesen 2465 cédula készült. Kötés alá készítettet 393 munka, 567 kötetben. A köteles példányok átvételére szolgáló helyiségbe 457 csomag érkezett, ugyaninnen 396 levél expediatott, a melyekből 120 elmaradt művek beküldését sürgette.

A könyvtár történeti és irodalomtörténeti állandó kiállítását e negyedévben 395 egyén tekintette meg.

II.

A *kézirattár* 121 kötet kézirattal és 32 darab irodalmi levéllel gyarapodott. Vételre összesen 102 korona fordított. Az ajándékozók közül Herczeg Lichtenstein Rudolf cs. és kir. főudvarmester Khevenhüller-Metsch József német és francia nyelvű naplóinak eddig ismeretlen utolsó kötetével egészítette ki a kézirattárban őrzött előző öt kötetet; Szivós Béla XIX. századi pasquillusokkal, Grünhut Alfréd egy XVIII. századi retorikai kézikönyvvel gyarapította a kézirattár anyagát. A szerzemények nevezetesebb darabjai gyanánt megemlítendőek: Schwandtner »Miscellanea Austriaca« című másolat-gyűjteménye, Kossuth Országgyűlési Tudósításainak eddig hiányzó számai, Gomez tér-tanának fordítása Xantus Jánostól, továbbá Baranyi Péter, Láng Ádám és Pályi Elek színműfordításai. Itt kell megemlé-nünk azt is, hogy Gyurikovits György történettudós rendkívül gazdag kéziratanynaga, mely Gyurikovits Ferencz hagyatékából a közalapítványi kir. ügyigazgatóság és az örökösök hozzájárulá-sával szereztetett meg, a feldolgozás végleges befejezése után 105 kötet kéziratot és 31 darab irodalmi levelet s analectát ered-ményezett. E szerzeményből kiemelendő Ebendorffer »Summula legum« című 1489-ből származó magyarországi papir codexe, a vármegyékre vonatkozó földrajzi és történeti adattár 8 kötete, a Pozsony városára és vidékére vonatkozó adattár 11 kötete, a diplomatariumok 6 kötete, a köztörténelmi adattár 10 kötete, a család-történeti adatok 9 kötete, Bél Mátyás »Notitia geographico-

historia» című műve kiadatlan részeinek másolatai 9 kötetben és Gyurikovits György iratai 11 kötetben.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül folytattattott a levelestár átalakítása s befejeztetett az említett Gyurikovits-gyűjtemény rendezése.

Az évnyegyed folyamán 95 kutató 549 kéziratot használt,

III.

A *hírlap-könyvtár* gyarapodása köteles példányokból 124 évfolyam összesen 16,286 számmal. A könyvtárban 1053 olvasó 2511 kötetet, a házon kívül 22 olvasó 112 kötetet, összesen 1075 olvasó 2623 kötetet használt.

Czéduláztatott 63 hírlap és 607 évfolyam, átnézetett 18,339 szám, könyvkötőtől haza érkezett 230 kötet hírlap, ezért utalványoztatott 771 kor. 70 fill.

A köteles példányok, melyek a kimutatással (csomagokban) beérkeztek, a gyarapodási könyvbe irattak és a nyilvántartási lapokra vezettettek; ezeken kívül a számokban beérkezett hírlapok is összegezve hetenként beirattak. A csomagküldeményekben hiányzó hírlap-számok azonnal reklamáltattak és följegyeztettek.

IV.

A *levéltári osztály* a lefolyt évnyegyedben ajándék útján 13, vétel útján 271, letétemény útján 63 irattal, összesen 347 darabbal és három családi letétemény több ezer darabot kitevő anyagával gyarapodott.

Vételre fordítottatott 734 korona és 15 márka.

A törzsanyag gyarapodásából a középkori iratok csoportjára 38 er., 1 más., az újabbkori iratokéra 109, a nemesi iratok gyűjteményére 9, az 1848/49-es gyűjteményre 24, a czéhíratok csoportjára 2 db., a fényképekére 1 db. esik. Ajándékaikkal dr. Áldássy Antal nemz. múzeumi őr, Belső József kányavári molnármeister, Béli István (Marosvásárhely), Szegedy-Maszák Hugó és Grünhut Alfréd, letétemény útján Barcza Károlyné szül. Zalabéri Horváth Irma, Ghyczy Béla ny. altábornagy, főrendiházi tag, Leövey Sándor közigazgatási bíró, Rosty Flórisné szül. Forgách Ilona grófnő és gróf Széchenyi Imre gyarapították gyűjteményünket.

A törzsanyag gyarapodásából a Possay családra vonatkozó középkori és XVI—XVII. századi iratok sorozata és egy másik, 23 db. XIV—XVI. századi középkori iratból álló gyűjtemény érdemel említést, mely jobbára dunántúli nemesi családokra vonatkozik. Az 1848/49-iki szabadságharcra és az emigrációra vonatkozó iratok közül figyelemre méltó gróf Széchenyi Istvánnak,

mint közmunka- és közlekedésügyi miniszternek 1848 május 4-ikén kelt kiadványa és az olaszországi emigrációra vonatkozó két rendbeli gyűjtemény, melyek egyike a Krivácsy ügyre tartalmaz intim jellegű adatokat.

A nemesi iratok csoportja a következő darabokkal gyarapodott: 1. Zsigmond király 1414 nov. 8-ikán Achenben Bochkai György részére adott czímereslevelének fényképmásolata; 2. II. Lajos 1520 június 15-ikén Budán Sáfár Tamás és Pesthyenei Gergely részére adott czímereslevelének másolata a czímerkép színes másával; 3. 1558 aug. 28. Bécs. I. Ferdinánd czímereslevele Kemencey Mihály részére; 4. 1610 január 5. Gyulafehérvár. Báthori Gábor czímereslevele Leményi Péter Kelemen részére (a kolosmonostori konvent 1770 december 5-ikén kelt átiratában; 5. 1694 július 24. Bécs. I. Lipót czímereslevele Mokosini Illés Imre részére; 6. 1755 augusztus 26. Bécs. Mária Terézia grófi diplomája Tholdy Ádám és Zsigmond részére; 7—8. 1759 okt. 28. és 1779 szept. 13. Fejérvármegye bizonyítványai a Csögör család nemességéről; 9. 1844 május 2. Szent-Pétevár. I. Miklós orosz czár lengyel czímereslevele Wrzesniewski József részére.

A családi levéltárak csoportja a Ghyczy, Leövey és a zalabéri Horváth családok levéltáraival gyarapodott, melyek átvételével a családi letétemények száma 58-ra emelkedett. Függetlenül van tartva a Rosty-család iratainak ügye, melyeket csekély számuk miatt csak az esetben iktathatunk a letétemények sorába, ha a család többi irataival ki fognak egészítettetni. A régebbi letétemények közül a gróf Széchényi-család levéltárát gróf Széchényi Imre a csokonyai uradalomra vonatkozó, két ládányi irattal növelte.

E levéltárak anyaga a nemesi iratok sorozatát a következő czímereslevelekkel egészíti ki: *a)* a Ghyczy-család levéltárából: 8. 1564 decz. 4. Bécs. Miksa király czímerlevele Ghyczy György részére; 9. 1626 ápril 15. Bécs. II. Ferdinánd czímereslevele Danch János részére. *b)* a zalabéri Horváth-család levéltárából: 10. 1596 július 20. Prága. Rudolf király czímereslevele Horváth másképp Woynowith János részére; 11. 1713 május 21. Laxenburg. III. Károly czímereslevele Horváth Ferencz részére. *c)* a Leövey-család levéltárából: 12. 1455 május 3. Bécs. V. László czímereslevele Leövey Péter fiai részére. *d)* a Rosty-család levéltárából: 13. 1632 október 31. Bécs. II. Ferdinánd czímereslevele Rosty János részére.

A lefolyt évnegyedben 65 kutató 8363 iratot, 346 nyomtatványt használt; kikölcsonóztetett 6 térítvényre 127 irat.

Az új szerzemények feldolgozásán és a végleges növedéki naplónak a negyedév végéig való kiegészítésén kívül folytatott a középkori iratok czédulázása, mely az 1437. évig s az 1848/49-iki kiáltványok lajstromozása, mely 1849 december 31-ikéig haladt.

A családi letétemények közül befejeztetett a báró Bánffy és Leövey családok levéltárának rendezése; a Bánffy-levéltár 4 db. XIV., 3 db. XV., 5 db. XVI. sz. eredeti oklevelet, 1 db. másolatot, 296 db. XVI., 534 db. XVII., 1665 db. XVIII. és 709 db. XIX. századi iratot, 21 db. genealogiai táblát, 3 db. rajzot és 4 db. levéltári lajstromot, összesen 3245 dbot; a Leövey-levéltár 6 db. XIV., 21 db. XV., 5 db. XVI. századi középkori oklevelet, 9 db. XVI., 6 db. XVII. és 2 db. XVIII. századi iratot, összesen 49 darabot. Folyamatban van a zalabéri Horváth-család levéltárának rendezése, a gróf Bethlen-család marosvásárhelyi levéltára anyagának összeírása és a Szent-Ivány-család levéltáráról készült lajstrom revideálása.